

ніякої потреби. Подібні закони наділяють людину усіма необхідними правами та свободами і тим самим надають їй реальну можливість законним шляхом самій, цілком самостійно реалізовувати свої інтереси та потреби.

Тому правова держава і громадянське суспільство передбачають ствердження правових взаємовідносин між владою та громадянами, які є, зрештою, вихідними, первісними законодавцями і одночасно суб'єктами права. Це означає, що права та свободи людини-громадянина в її "підвладному" стані є не подарованими згори, з боку влади, а складають найважливіший об'єктивний компонент соціокультурного середовища, кожного індивіда, даний йому, що називається, від народження. І такому компонентові мають підпорядковуватися не тільки усі співгромадяни, але й насамперед публічно-політична влада в особі своїх конкретних представників (виконавців).

Список використаних джерел:

1. Суший О. *Психосоціальна культура державного управління. Монографія.* 2012. 344 с.
2. Косілова О. *Особливості формування правової держави і громадянського суспільства в сучасній Україні. Інформація і право.* 2012. № 3(6). С. 40-46.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА: ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ (ПОЛІТОЛОГІЧНІ АКТУАЛІТЕТИ)

Юлія Лисенко,

кандидатка політичних наук, доцентка Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Конституція України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, визначаючи, що права і свободи людини, їх гарантії формують спрямованість і зміст діяльності держави. Соціальна політика держави покликана забезпечити гідний рівень життя населення і гарантувати належний рівень соціальної безпеки людини. Основи функціонування соціальної сфери України заклалися після проголошення державної незалежності і набули подальшого розвитку в умовах демократичного становлення.

Питання забезпечення соціальної безпеки набуває особливої актуальності через виклики глобалізаційних і геополітичних процесів, зокрема у контексті соціально-політичних реалій України. Становлення основ соціальної безпеки і її роль в системі національної безпеки аналізуються у доробку вітчизняних науковців, зокрема: В.Скुरатівського, П.Шевчука, Е.Лібанової, А.Колота, О.Полторакова, О.Новікової та ін. Сформульовані українськими дослідниками підходи до розуміння сутності соціальної безпеки зводяться до її характеристики з позицій рівня захищеності інтересів соціальних суб'єктів, або з позицій конкретних дій держави, спрямованих на захист соціальних інтересів чи потреб. Зокрема, М.Кальницька і М.Диха визначають соціальну безпеку як складну, багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави, що з одного боку відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють реальну за-

грозу стабільності у суспільстві, тобто загрозу виникнення соціальної напруженості, а з іншого боку - забезпечується (гарантується) системою соціального захисту і зрілістю соціальних інститутів суспільства [1, с.567], [2, с.121]. Соціальна безпека, як багатокомпонентна категорія, охарактеризована згаданими вітчизняними науковцями, окреслена в аспекті висвітлення питань економічної безпеки. У політологічній науці соціальну безпеку розглядають як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи і суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз; як соціальний ідеал стабільного суспільства, його життєво важливі соціальні інтереси і цінності, а також соціальні норми як сукупність умов стабільного розвитку до яких належать: забезпечення високого рівня зайнятості населення; формування ресурсної бази розвитку для наступних поколінь; забезпечення належного рівня життя та доходів населення; надання соціальних гарантій працюючим тощо [3, С.107].

У межах політологічного дискурсу соціальна безпека досліджується як складова соціальної політики, і, безпосередньо, як важливий елемент національної безпеки держави. Таким чином, дослідження категорії “соціальна безпека” актуалізується у площині перетину окремих сфер суспільного життя: економічної, соціальної і сфери національної безпеки. Це формує широкий спектр для досліджень безпекових питань сучасного суспільства і, відповідно, широкого тлумачення категорії “соціальна безпека” в рамках політичної науки.

Поняття соціальної безпеки держави трактується українськими науковцями [3] у вузькому і широкому розумінні. У вузькому розумінні - як ступінь чи рівень захищеності національних інтересів населення в соціальній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз, а в широкому - як стан розвитку держави, за якого держава здатна захистити від загроз та забезпечити гідний і якісний соціальний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти всебічному розвитку людського капіталу. Вітчизняні науковці аналізують і оцінюють соціальну безпеку через показники, до яких відносяться: соціальна незалежність в структурі міжнародного співробітництва; стабільність та стійкість системи соціального захисту у періоди реформування економіки; здатність системи соціального захисту до системного саморегулювання, розвитку та вдосконалення; забезпечення соціальної стабільності в суспільстві [3, с.107-108].

Сучасні реалії вказують на появу нових актуалітетів у дослідженні соціальної безпеки держави і людини. Тезово актуалізуємо головні проблеми і виклики в напрямі забезпечення соціальної безпеки з огляду на реалії сьогодення, зокрема в умовах проголошення воєнного стану через широкомасштабне вторгнення військ РФ на територію України 24 лютого 2022р. Збройне труцання спричинило загрозу територіальній цілісності і державному суверенітету, а стан військово-політичної нестабільності значно уповільнив кроки нашої держави на шляху досягнення європейських стандартів у сфері соціальної безпеки. В умовах проголошення воєнного стану соціальна безпека розглядається виключно як захист від існуючих і можливих загроз. Зміна парадигми безпеки у сучасному світі відкриває потенціал невідворотних викликів, загроз

і окреслює сценарій майбутніх перспектив, які потребують наукового обґрунтування і систематизації в політологічному дискурсі. Складна ситуація в системі національної безпеки України актуалізує потребу соціальної безпеки населення і пошуку шляхів її забезпечення. Ситуація, що склалася за умов введення воєнного стану в Україні, сприяє загостренню вже існуючих проблем соціальної сфери та виявляє нові. Оскільки соціальна сфера зазнає додаткового навантаження, а вирішення нагальних безпекових питань потребує швидкого прийняття рішень, то, як наслідок, соціальну політику держави і функціонування соціальної системи загалом можна охарактеризувати як “режим гасіння пожеж”. Соціальна безпека в цьому контексті розглядається як функціонування системи взаємодії держави, громадянського суспільства, окремих суб’єктів господарювання, громадських організацій щодо мобілізації і використання ресурсів, необхідних для соціального забезпечення усіх верств населення і збереження основ соціальної стабільності. Накопичені проблеми, реальні виклики сьогодення та існуючі ризики у соціальній сфері свідчать про несформованість і фрагментарність механізму соціальної безпеки. Період введення воєнного стану, починаючи з 24 лютого 2022 року, став точкою відліку, коли Україна зіштовхнулася з масштабним викликом проблем безпекового і соціального характеру. Українське суспільство переживає період руйнації виробничих структур, соціально-економічних зв’язків, потребує охорони конституційного порядку, внутрішньої і зовнішньої безпеки, масштабної міжнародної підтримки. Констатуємо ризики загрози життя громадян української держави, масштабну руйнацію номінальних соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, соціально-психологічних, санітарно-епідеміологічних та інших, що визначають якість життя людини і суспільства загалом. В рази масштабнішими стали ризики і загрози щодо питання стабілізації соціального життя населення. Нестабільність зовнішньополітичного становища і геополітичні виклики посилили кризові тенденції у системі соціальної безпеки українського суспільства. Демографічна і внутрішньо міграційна криза, поглиблення проблеми зайнятості і безробіття, продовольча і паливно-енергетична криза, руйнування інфраструктури житлово-комунального фонду формують значний додатковий тиск на систему соціального захисту населення. Система освіти і охорони здоров’я нездатні повною мірою задовольнити потреби населення у якісних освітніх і медичних послугах, зокрема через значні руйнування об’єктів інфраструктури. Державна політика України у сфері соціального захисту людини базується на розгалуженій системі соціальних виплат, пільг, субсидій тощо. Реалії сьогодення актуалізують потребу підтримки найбільш вразливих груп людей з урахуванням їх потреб, що виникають у зв’язку із збройним нападом і вимушеним переміщенням тощо. Законодавча база у сфері соціального захисту та соціального забезпечення формувалася з прийнятих у різний часовий проміжок іноді суперечливих законодавчих актів. Нормативно-правова база соціальної сфери потребує доповнень у відповідь на виклики сьогодення. Окремі дії уряду в цьому напрямі, спрямовані на забезпечення можливого (в складних умовах воєнного стану) рівня соціальної безпеки у суспільстві: Постанова Кабінету Міністрів України від 07 березня 2022 року № 214 «Про деякі питання надання державної соціальної допомоги на

період введення воєнного стану»; Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам»; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 204 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка» та ін. Мінливість законодавства вказує на наявність політичних ризиків, пов'язаних із забезпеченням ефективної реалізації соціальної політики державою. Ефективність і якість провадження державної соціальної політики зумовлює ставлення і рівень довіри громадян, зокрема до державних інституцій. Заходи стабілізації соціальної сфери в умовах воєнного стану тривають завдяки відповідним діям українських урядовців при масштабній фінансовій і гуманітарній підтримці міжнародної спільноти. Проте, зростаюча роль держави породжує тенденцію підвищення рівня очікування громадян щодо якості державного управління соціальною сферою у кризовій ситуації.

Масштабне загострення соціальних проблем негативно позначається на функціонуванні соціальної системи суспільства і на реалізації заходів соціальної безпеки, особливо в умовах геостратегічних викликів. Проблеми і масштабні ризики у соціальній сфері України значною мірою вплинуть на світову соціальну безпеку. Політологічний аспект вивчення проблем соціальної безпеки в умовах сьогодення значною мірою ґрунтується на пошуку шляхів оптимізації державної політики у соціальній сфері, подолання негативних впливів викликів і загроз. Збереження соціальних стандартів соціальної безпеки в Україні, їх наближення до стандартів розвинених країн, зокрема ЄС, визначає перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кальницька М. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. Глобальні та національні проблеми економіки, 2017. С. 566-571.
2. Диха М. В. Соціальна сфера України в контексті забезпечення соціальної безпеки. Сучасні питання економіки і права. Серія: економічні науки : зб. наук. пр. Київ : КиМУ, 2020. Вип. 1 (11). С. 119-128.
3. Варналій З., Білик Р., Хмеловський М. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення. Економічний вісник університету. Вип. № 45. С. 105-113.

ВІДМОВА ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ НАДБАНЬ УКРАЇНИ І КОМПЛЕКС МЕНШОВАРТОСТІ

Володимир Моргун,

кандидат психологічних наук, професор, почесний професор
кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, заслужений працівник освіти України

В період страшної війни, коли Україна виборює право на існування, незалежність і демократію, проблеми відмови від національних святинь і меншовартості науковців можуть виглядати дріб'язковими, але вони існують, іс-